

20.3.2025

VN/11401/2022

VN/11401/2022-OM-74

Työ- ja elinkeinoministeriö

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi patenttilaiksi

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi patenttilaiksi. Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

Suhde hallintolakiin

Kaavailtu laki sisältäisi hallintomenettelyllisiä säännöksiä, joiden sisältämistä sääntelykysymyksistä säännellään hallintolaissa (434/2003), joka on hallintomenettelyä koskeva yleislaki. Yleislaista poikkeamiselle pitää olla aina erityinen painava syy, ja lähtökohtaisesti yleislaista ei poiketa (Lainkirjoittajan opas, jakso 12.1). Kaavaillun lain suhde hallintolakiin tulisi esityksessä selittää ja poikkeamiset hallintolain sääntelystä erikseen tuoda säännöksissä esiin sekä perustella. Ainakin lakiluonnoksen 4 luvussa on sääntelyä kysymyksistä, joista säädetään hallintolaissa. Hakemuksen tekemisestä kirjallisesti säädetäisiin luvun 1 §:ssä; vastaavasti asian vireillepanosta (pääsääntönä vireillepano kirjallisesti) säädetään hallintolain 19 §:ssä. Hakemuksen tekemispäivästä (l. asian vireilletulosta) säädetäisiin luvun 9 §:ssä; vastaavasti asian vireillepanosta säädetään hallintolain 20 §:ssä. Hakemuksen täydentämisestä säädetäisiin luvun 10 §:ssä; vastaavasti hakemuksen täydentämisestä säädetään hallintolain 22 §:ssä. Päätöksen tiedoksiannosta säädetäisiin luvun 20 §:ssä; vastaavasti päätöksen tiedoksiannosta säädetään hallintolain 10 luvussa.

Esityksen jatkovalmistelun kannalta mallia tämän kysymyksen osalta voi hakea esimerkiksi tavaramerkkilaista (544/2019) esitöineen, joka vaikuttaa kaavaillun patenttilain sääntelyn kannalta monin paikoin samankaltaiselta.

Keksinnön pakkolunastus valtiolle

Lakiluonnoksen 12 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan maan ollessa sotatilassa tai sodan vaaran uhatessa valtioneuvosto voisi määrätä, jos se yleiseltä kannalta katsottaisiin tarpeelliseksi, että oikeus tiettyyn keksintöön olisi luovutettava valtiolle tai jollekin toiselle, jonka valtioneuvosto määräisi. Täten saadusta oikeudesta keksintöön olisi suoritettava täysi korvaus. Jos korvaukseen oikeutetun kanssa ei sovittaisi korvauksesta, tuomioistuin määräisi sen. Pykälän 2 momentin mukaan, jos muu kuin valtio olisi 1 momentissa tarkoitetun määräyksen mukaisesti saanut oikeuden keksintöön ja jollei tämä täyttäisi korvausvelvollisuuttaan, valtio olisi velvollinen korvaukseen oikeutetun hakemuksesta heti suorittamaan korvauksen. Kaavaillut säännökset ovat pääpiirteittäin samat kuin voimassa olevan patenttilain 75 §:ssä. Korvauksen osalta puhuttaisiin täydestä korvauksesta, kun voimassa olevassa laissa puhutaan kohtuullisesta korvauksesta.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
 00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
 Helsinki

0295 16001
 +358 295 16001

09 1606 7730
 +358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
 oikeusministerio.fi

Oikeusministeriö toteaa, että ko. sääntely pohjautuisi vuonna 1967 säädetyin lain säännöksiin, jolloin se ei esimerkiksi näytä huomioivan valtiosäännössä tuon ajankohdan jälkeen tapahtuneita muutoksia. Valtioneuvoston päätöksenteko perustuu nykyisen perustuslain aikana siihen, että valtioneuvosto tekee joko lain nojalla hallintopäätöksiä tai laissa olevan asetuksenantovaltuuden nojalla antaa valtioneuvoston asetuksia. Tällöin laissa ei tule säätää siitä, että valtioneuvosto voi määrätä jotakin, vaan tulee tarvittaessa käyttää muotoa valtioneuvosto päättää tai valtioneuvoston asetuksella säädetään/voidaan säätää.

Valtioneuvoston toimivalta olisi pykälässä sidottu siihen, että maa olisi sotatilassa tai sodan vaara uhkaisi. Nähtävästi siis kyse olisi poikkeusoloissa käytettävästä toimivaltuudesta. Laissa voisi tällöin olla perusteltua viitata valmiuslain (1552/2011) 3 §:n 1 ja 2 kohtiin sääntelyn asiallisen alan rajaamiseksi. Toimivaltaa voitaisiin luonnoksen perusteella käyttää, jos se yleiseltä kannalta katsottaisiin tarpeelliseksi. Kun sääntelyssä olisi kyse perusoikeuden rajoittamisesta (omaisuudensuoja), tulisi perusoikeuden rajoittamisen kuitenkin olla välttämätöntä, jolloin tulisi säätää siitä, että pakkolunastus tulisi kyseeseen välttämättömästä yleiseen tarpeeseen liittyvästä syystä. Oikeusministeriöllä ei ole edellytyksiä arvioida sitä, olisiko yleisen tarpeen vaatimus kirjoitettavissa auki vai onko tässä yhteydessä tyydyttävä toistamaan sanottu vaatimus.

Perusoikeuden rajoittamisen ja siihen kiinteästi liittyvän sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksen kannalta ei voi pitää ongelmattomana, että säännöksen mukaan oikeus tiettyyn keksintöön voitaisiin määrätä luovutettavaksi myös muulle kuin valtiolle, jos valtioneuvosto niin päättäisi (luonnoksessa määräisi). Pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa (HE-luonnos s. 46–47), sen paremmin kuin esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa, ei avata tätä asiaa, mikä osaltaan hankaloittaa asian arviointia. Lainkohdassa ei myöskään ole rajattu mitenkään sitä, mihin keksintöön luovutus voitaisiin kohdistaa.

Lähtökohtana luovutuksesta suorittavasta korvauksesta on asianosaisten välinen sopimus. Jos asiasta ei sovita, ehdotuksen mukaan tuomioistuin määräisi sen. Säädöstekstistä tai perusteluista (s. 46–47) ei kuitenkaan täsmällisemmin ilmene, miten asian käsittely tuomioistuimessa on tarkoitettu järjestää. Onko tarkoituksena, että asia käsiteltäisiin riita-asiana, ja jos näin, niin kumman osapuolten tulisi toimia kantajana?

Kielivaatimukset

Esityksessä ehdotetaan kielivaatimuksia kansallisen patentin hakuvaiheessa yhdenmukaistettaviksi eurooppapatentin kielivaatimusten kanssa niin, että hakijan – tai viranomaisen hakijan kustannuksella – ei tulisi enää kääntää suomeksi tai ruotsiksi laadittuja patenttivaatimuksia ja tiivistelmää toiselle kansalliskielelle. Suomeen myönnettyistä patenteista on esityksen mukaan jo yli 90 prosenttia eurooppapatenteja, ja eurooppapatentin kohdalla edellytetään vaatimusten kääntämistä joko suomeksi tai ruotsiksi.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan käännösten toimittamisajankohtaan muutosta. Voimassa olevan lain mukaan hakijan tulee toimittaa edellytetyt käännökset viranomaiselle ennen kuin hakemus tulee julkiseksi. Ehdotettujen säännösten mukaan englannin kielellä laadittujen patenttivaatimusten käännös suomeksi tai ruotsiksi tulee toimittaa vasta ennen patentin myöntämistä. Patenttivanomaisen on tarvittaessa huolehdittava vaatimusten kääntämisestä toiselle kotimaiselle kielelle.

Esitysluonnoksen Pääasialliset vaikutukset jaksossa (s. 15) todetaan seuraavaa: ”Patenttilain uudistamisella arvioidaan olevan jonkin verran vaikutuksia patentinhakijoiden ja kolmansien osapuolten kielellisiin oikeuksiin kansallisen patentin kielivaatimusten keventämisen osalta.” Lisäksi esitysluonnoksessa on todettu luvussa 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys (Kielelliset oikeudet), että kansalliskielten käytön kannalta käännöksen toimittamisen ajankohdan muutos johtaa heikennykseen. Asian tosiasiallista vaikutusta ei ole kuitenkaan arvioitu – mikä merkitys kielellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta käytännössä on sillä, että patenttihakemusta ei välttämättä olisi saatavissa suomeksi tai ruotsiksi vielä hakemusvaiheessa? Tarkoittaako ehdotettu muutos mahdollisesti kolmansien osapuolten perusoikeuden rajoittamista (vrt. PeVL 50/2010 vp, s. 4)? Jos näin on, tulisi rajoitusta arvioida perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten näkökulmasta. Esitysluonnoksen vaikutustenarviointia ja säätämisyjärjestysperusteluja olisi syytä täydentää tältä osin. Toisaalta, kuten esityksen perusteluissakin todetaan, suomen- tai ruotsinkielisen käännöksen toimittaminen patenttivanomaiselle olisi edellytyksenä sille, että hakemus saisi väliaikaista suojaa jo ennen patentin myöntämistä.

Asetuksenantovaltuuksista

1.

Lakiluonnoksen 3 luvun 5 §:n mukaan tarkempia säännöksiä 4 momentissa tarkoitettujen poikkeusten sisällöstä ja täytäntöönpanosta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella. Pykälän säännösten perusteella asetuksenantovaltuus vaikuttaisi liittyvän 3 momenttiin eikä 4 momenttiin (poikkeusten sisältö). Säännöksen perusteluissa tulisi lainsäädäntövallan delegoinnin perusteltavuuden kannalta avata minkälaisia mahdolliset tarkemmat säännökset poikkeusten sisällöstä voisivat olla ja minkälaisia säännöksiä täytäntöönpanoon liittyen voitaisiin antaa.

2.

Lakiluonnoksen 4 luvun 8 §:ssä on jokaisessa momentissa asetuksenantovaltuus. Sääntelyn sisällön perusteella vaikuttaisi kuitenkin riittävän, että pykälässä olisi yksi asetuksenantovaltuus 3 momentissa, jolla katettaisiin myös 1 ja 2 momenttien asetuksenantovaltuudet.

3.

Lakiluonnoksen 5 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan asetuksella säädettäisiin, milloin momentissa mainittu pyyntö voidaan tehdä ja ketä näytteen pyytäjä voisi käyttää asiantuntijana. Saman pykälän 3 momentin mukaan sen, joka haluaisi saada näytteen, tulisi pyytää sitä kirjallisesti patenttiviranomaiselta ja sitoutua noudattamaan asetuksella annettavia näytteen väärinkäytön estämistä koskevia säännöksiä. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan em. säännöksissä asetuksella säänneltäväksi ajatellut seikat ovat sellaisia, että niistä olisi asianmukaisempaa perustuslain 80 §:ssä oleva lailla säättämisen vaatimus huomioon ottaen säätää laissa, koska ne keskeisesti määrittävät noudatettavia menettelyjä ja siten vaikuttavat olennaisesti asianosaisen oikeusasemaan ja oikeusvarmuuteen.

4.

Lakiluonnoksen 9 luvun 1 §:n mukaan Patentti- ja rekisterihallitus toimisi kansainvälisen patenttihakemuksen vastaanottavana viranomaisena siten kuin asetuksella säädetään. Epäselväksi jää (perustelujen puuttuessa), miksi säännöksessä on asetuksenantovaltuus, ts. mihin asetuksella säätämistä tarvittaisiin. Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että sikäli kuin asetuksenantovaltuuden säätämiselle ei ole perustetta, se poistetaan säännöksestä.

5.

Lakiluonnoksen 9 luvun 10 §:n 2 momentin asetuksenantovaltuuden mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettua tutkimusta koskeva pyyntö olisi esitettävä kansainväliselle toimistolle asetuksella säädetävän määräajan kuluessa. Hakijan olisi samassa ajassa annettava patenttiviranomaiselle hakemuksen käännös siinä laajuudessa kuin asetuksella säädetään sekä suoritettava vahvistettu hakemuskäyttö. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan määräajasta säätämisen ja hakemuksen käännöksen laajuudesta säätämisen tulisi tapahtua laissa asetuksen sijaan, koska mainituissa on kyse keskeisesti asianosaisen oikeusasemaan ja oikeusvarmuuteen vaikuttavista tekijöistä.

6.

Lakiluonnoksen 12 luvun 3 §:n 3 momentin asetuksenantovaltuuden mukaan asetuksella voitaisiin vastavuoroisuuden edellytyksellä säätää, että 1 momenttia sovellettaessa olisi käyttö tietyssä vierassa valtiossa rinnastettava tässä maassa tapahtuvaan käyttöön. Säännöskohtaisissa perusteluissa (HE-luonnos s. 45) säännöksen todetaan vastaavan voimassa olevan patenttilain 45 §:n 2 momenttia. Nähtävästi kyseinen säännös on ollut jo vuonna 1967 säädetyssä laissa. Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että valmistelevalle ministeriölle esityksen jatkovalmistelussa tarkistaa kyseisen sääntelyn ajantasaisuuden, huomioon ottaen perustuslain muuttumisen säännöksen säätämisaikakohdan jälkeen ja perustelee säännöksen hallituksen esityksessä tältä kannalta.

Sama huomio voidaan kohdistaa myös lakiluonnoksen 17 luvun 1 §:n 3 momentissa olevaan asetuksenantovaltuuteen, jonka mukaan asetuksella voitaisiin vastavuoroisuuden edellytyksellä säätää, ettei 1 ja 2 momentin säännöksiä olisi sovellettava patentinhaltijaan, jonka kotipaikka on tietyssä vierassa valtiossa tai jolla olisi siinä valtiossa asuva ja tässä maassa patenttirekisteriin merkitty asiamies, jolla olisi 1 momentissa mainittu toimivalta.

7.

Lakiluonnoksen 17 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan tarkemmat säännökset patenttihakemuksesta, etuoikeuden pyytämisestä, kuulutuksesta patenttiasioissa, hakemusasiakirjojen painattamisesta, väitemenettelystä, rajoittamismenettelystä patenttiviranomaisessa, lakkauttamismenettelystä, patenttirekisteristä ja sen pitämisestä sekä patenttiviranomaisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Oikeusministeriö toteaa, että asetuksenantovaltuudet tulisi lainvalmistelua koskeva ohjeistus ja vallitseva lainsäädäntökäytäntö huomioiden kirjoittaa kunkin substanssipykälän yhteyteen (Lainkirjoittajan opas, jakso 13.5.1).

Myös pykälän 2 momentissa olevaa viranomaisen määräyksenantovaltuutta koskien, määräyksenantovaltuudet tulisi sijoittaa kunkin substanssipykälän yhteyteen.

Muutoksenhakusääntely

1.

Lakiluonnoksen 7 luvun 6 §:n 2 momentin säännöksen mukaan hakijalla olisi oikeus hakea muutosta päätökseen, joka koskee patenttiviranomaisen päätöstä pyynnön hylkäämisestä. Oikeusministeriö pitää pykälässä olevaa muutoksenhakusäännöstä tarpeettomana, koska oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 7 §:n nojalla asianosaisella on valitusoikeus hallintopäätöksestä.

2.

Lakiluonnoksen 9 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan hakija voisi hakea muutosta 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen, jossa patenttiviranomainen on katsonut, että patenttihakemus käsittää toisistaan riippumattomia keksintöjä. Tällöin olisi soveltuvin osin noudatettava, mitä 14 luvun 5 §:ssä säädetään. Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että ao. sääntelyä perustuslain 21 §:ään liittyvänä oikeusturvatekijänä avattaisiin säännöskohtaisissa perusteluissa, eikä pelkästään viitattaisi kansainväliseen velvoitteeseen.

3.

Lakiluonnoksen 14 luvun 6 §:ssä on säännökset valituksen perusteista. Kaavaillon pykälän mukaan, jos, ottaen huomioon sen, että patenttivalitusasian tuomioistuinkäsittelyn tarkoituksena olisi arvioida patenttiviranomaisen valituksenalaisen päätöksen laillisuutta, olisi valitus kohdistettava niihin toiseikkoihin, pyyntöihin, väitteisiin ja todisteisiin, joihin valituksenalainen päätös perustuu. Säännöskohtaisten perustelujen (HE-luonnos s. 50) perusteella säännöksellä olisi ilmeisesti tarkoitus tietyllä tapaa tehostaa tuomioistuimen toimintaa ohjaamalla valituksen sisältöä ja samalla ehkäistä muutettujen patenttivaatimusasetelmien esittämistä valituksen yhteydessä.

Oikeusministeriö huomauttaa, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 15 §:ssä säädetään valituksen sisällöstä. Yhtenä valituksen sisältövaatimuksena on, että siinä ilmoitetaan vaatimusten perustelut. Epäselväksi jää, miksi tästä HOL:n sääntelystä tulisi poiketa. Samalla kysymyksenalaiseksi näyttäisi tulevan, rajoittaisiko kaavailtu pykälä 21 §:ssä säädettyä perusoikeutta muutoksenhakuun. Valmistelevalle ministeriölle tulisi esityksen jatkovalmistelussa vielä arvioida kaavaillon 14 luvun 6 §:n tarpeellisuutta ja jos pykälän sääntely katsotaan ehdotettavaksi hallituksen esityksessä, nimenomaisesti perusteltava suhteessa HOL:iin ja perustuslain 21 §:ään.

4.

Lakiluonnoksen 14 luvun 5 §:ssä on informatiiviset viittaukset muutoksenhakuun liittyen Patentti- ja rekisterihallituksesta annettuun lakiin (578/2013) ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin (100/2013). Oikeusministeriö toteaa, että samassa pykälässä voitaisiin viitata myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin, vaikka informatiivinen viittaus ei oikeudellisesti olekaan välttämätön, mutta jotta kokonaiskuva muutoksenhakuun liittyvästä sääntelystä olisi eheämpi.

Julkisuusperiaate

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettävän mahdollisuudesta luopua oikeudesta tulla nimetyksi keksijäksi. Ehdotettavan säännöksen mukaan keksijä voisi patenttiviranomaiselle kirjallisesti

ilmoittamalla luopua oikeudesta tulla nimetyksi keksijäksi. Tällöin keksijän tiedot pysyisivät salassa pidettävänä patenttihakemuksen tullessa muuten julkiseksi. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan keksijällä saattaisi olla esimerkiksi keksinnön luonteesta johtuva perusteltu syy ilmoittaa, ettei halua tulla nimetyksi julkisesti keksijäksi.

Nykyiseen patenttilakiin (550/1967) ei ole sisällytetty vastaavaa säännöstä. Esitysluonnoksen perustelujen mukaan ehdotettu salassapitosäntely vastaisi Euroopan patenttisopimuksen sovellussääntöjen 20 artiklaa, mutta kyseisen artiklan sisältöä ja merkitystä ei ole avattu esitysluonnoksen perusteluissa. Toisaalta esitysluonnoksen muissa toteuttamismahdollisuuksissa (s. 17) on tuotu esiin, että ”mahdollisuus luopua oikeudesta tulla nimetyksi keksijäksi olisi kansallista sääntelyä, eikä se perustu esimerkiksi kansainvälisiin velvoitteisiin. Siten sääntely tai keksijän eriasteinen salassa pysymisen tavoite olisi mahdollista toteuttaa vaihtoehtoisilla tavoilla. On myös mahdollista jättää kokonaan säätämättä keksijälle tällaista mahdollisuutta. Lievempi toteutusvaihtoehto kuin keksijän tietojen täydellinen salassapito, olisi mahdollisuus pyytää, ettei keksijän nimeä tai yhteystietoja julkais-taisi PRH:n ylläpitämässä sähköisessä patenttietopalvelussa, patenttijulkaisuissa eikä kuulutuksis-sa. Tällöin keksijän tiedot olisivat, kuten voimassa olevassa laissakin, salassa pidettäviä, kunnes pa-tenttihakemus on tullut julkiseksi, mutta hakemuksen julkiseksi tulon jälkeen ne olisivat julkisia. Kui-tenkin saadakse keksijän nimen tai osoitteen tietoonsa kysyjän olisi pyydettävä tietoa PRH:lta.” Esitysluonnokseen ei sisälly arviota siitä, miksi on päädytty ehdotettavaan vaihtoehtoon ja voitai-siinko sitä pitää välttämättömänä ja oikeasuhtaisena perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetyn jul-kisuusperiaatteen kannalta.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut voimassa olevaan patenttilakiin ehdotettua säännöstä päiväkirjaan [diaari] merkittyjen tietojen julkisuuden osittaisesta ajallisesta rajoittamisesta hakijoiden liike- ja ammatillisuuksien suojaamiseksi ja katsonut siinä yhteydessä, että julkisuusrajoituksen oikeasuhtaisuuden kannalta on tärkeää, että salassapidolle on asetettu laissa patenttihakemuksen julkiseksi tulon sidottu aikaraja, jonka jälkeen asiakirjat tulevat julkisiksi. Perustuslakivaliokunta piti tämän vuoksi säätämisyjärjestyskysymyksenä täsmentää sääntelyä, sillä sanamuotonsa mukaisesti säännöstä voidaan kuitenkin tulkita myös niin, että salassapito voisi patentinhakijan pyynnöstä jat-kuu myös hakemuksen julkiseksi tulon jälkeen. Salassapidon perustuminen tällä tavoin yksinomaan asianosaisen pyyntöön ei täyttäisi perustuslain 12 §:n 2 momentin vaatimuksia (PeVL 50/2010 vp, s. 4–5, ks. myös PeVL 101/2022 vp, kappale 22).

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokai-sella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Perustuslakivaliokunta on painotta-nut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden (PeVL 73/2018 vp, s. 3, PeVL 14/2018 vp, s. 8). Valiokunta on käytännössään kiinnittänyt erityistä huomiota perustuslain 12 §:n 2 momentissa turvautun asiakirjajulkisuuden suhteeseen yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan (ks. esim. PeVL 43/1998 vp, s. 2/II ja PeVL 60/2017 vp, s. 3) ja korostanut niiden välistä tasapainoa (PeVL 22/2008 vp, s. 4). Valiokunta on katsonut, että esimerkiksi arkaluon-teisten tietojen salassapitoa voidaan pitää välttämättömänä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turva-tun yksityiselämän suojaamiseksi (PeVL 39/2009 vp, s. 3/I). Tällainen toisen perusoikeuden edistä-minen on muodostanut sellaisen välttämättömän syyn, jonka vuoksi viranomaisen hallussa olevien asiakirjojen julkisuutta on ollut mahdollista perustuslain 12 §:n 2 momentin nojalla lailla erikseen ra-joittaa (PeVL 2/2008 vp, s. 2, PeVL 40/2005 vp, s. 2/II). Ehdotettua sääntelyä on syytä vielä jatkoval-mistelussa arvioida huomioiden perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö. Jos ehdotetaan julki-suusperiaatetta rajoittavaa sääntelyä, tulisi sääntelyn välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta arvioida vielä esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa.

Tietosuoja

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että patenttiasetuksen (669/1980) 29 §:n 2 ja 3 momentissa Patentti- ja rekisterihallitukselle säädetystä tiedonluovutusoikeudesta toisen valtion viranomaiselle säädettäisiin jatkossa ehdotettavan patenttilain 17 luvun 8 §:ssä. Jatkovalmistelussa tulisi vielä tar-kastella tarvetta päivittää tiedonluovutussäännöksen sanamuotoa siten, että siitä nimenomaisesti il-menee sen salassapitovelvollisuuden murtava vaikutus (ks. [12.4 Julkisuuslaki \(Viranomaisten toi-minnan julkisuudesta annettu laki\) | Lainkirjoittajan opas](#)). Jatkovalmistelussa ehdotetun pykälän 2 momentin viittaus 2 momenttiin tulisi korjata viittaukseksi 1 momenttiin.

Esitysluonnoksessa 17 luvun 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi tavaramerkkilain (544/2019) 26 §:ää vastaavat säännökset patenttirekisterin tietosisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tietojen luovu-tuksesta. Valmistelu vaikuttaa jääneen tältä osin kesken, sillä vaikka säännöskohtaisissa peruste-luissa on pääosin toistettu tavaramerkkilain esitöiden (HE 201/2018 vp) säännöskohtaiset perustelut, lausuttavana olevan esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa ei ole arvioitu, miksi

ehdotettava tarkentava sääntely on välttämätöntä, oikeasuhtaista ja yleisen edun mukaista. Esitysluonnok-sen säätämisyjärjestysperusteluista tulisi täydentää jatkovalmistelussa.

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/ 2016 vp, s. 4 ja PeVL 14/2018 vp, s. 7). Säännöskohtaisista perusteluista tulisi käydä selkeästi ilmi, miltä osin kansallista liikkumavaraa käytetään ja mihin tietosuoja-asetuksen artiklaan liikkumavaran käyttö perustuu, ja miksi ehdotettu sääntely olisi oikeasuhteista, yleisen edun mukaista ja välttämätöntä. Esitysluonnoksen säännöskohtaisia perusteluista tulisi vielä jatkovalmistelussa täydentää. Lausuttavana olevan esitysluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa on tuotu esiin, että henkilötietojen käsittely perustuisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtaan ja todettu, että käsittelyn perustasta on tällöin säädettävä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjään sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä.

Oikeusministeriö kiinnittää jatkovalmistelua varten huomiota siihen, että useamman kuin yhden henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen käyttäminen ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että jäisi epäselväksi, mitä oikeuksia rekisteröidyllä sanotun lain mukaan olisi. Tämän tulee käydä aina selkeästi ilmi ehdotetusta lainsäädännöstä (HaVM 13/2018 vp, s. 25). Jatkovalmistelussa tulisi vielä kiinnittää huomiota siihen, miltä osin ehdotettava henkilötietojen käsittely perustuisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan. Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa mahdollistetun kansallisen liikkumavaran lisäksi asetuksen 4 artiklan 7 alakohta sisältää liikkumavaraa rekisterinpitäjää koskevan kansallisen sääntelyn osalta.

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys -jaksosta

Oikeusministeriö toteaa, ettei esitysluonnoksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa käsitellä henkilötietojen suojaan liittyviä kysymyksiä (perustuslain 10 §), ja tällainen arviointi olisi välttämätöntä tehdä, koska kaavaillussa laissa on henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä.

Oikeusministeriö toteaa myös, ettei jaksossa käsitellä lainkaan lainsäädäntövallan delegointiin (perustuslain 80 §) liittyviä seikkoja, vaikka lakiluonnoksessa on verraten monta asetuksenantovaltuutta ja myös viranomaisen norminantovaltuuksia. Jaksossa tulisi olla asianmukainen arviointi siitä, täyttävätkö kaavaillut asetuksenantovaltuudet ja määräysenantovaltuudet perustuslain 80 §:ssä säädetyt edellytykset.

Jaksossa on tarkastelua sen osalta, miten pakkolupa ja pakkolunastus vaikuttaisivat perustuslain 15 §:ssä turvattuun omaisuudensuojaan. Tarkastelua olisi perusoikeuden rajoittamisen osalta välttämätöntä täydentää arviolla sen osalta, miten kyseiset rajoitukset täyttäisivät perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM 25/1994, s. 5). Ei voida pitää riittävänä, että vain yleisesti viitataan yleisten rajoitusedellytysten täyttymiseen. Erityisesti olisi syytä kiinnittää – samalla perustuslakivaliokunnan ajantasaiseen tulkintakäytäntöön viitaten – huomiota siihen, onko ko. rajoitus täsmällinen ja tarkkarajainen, onko rajoitus hyväksyttävä ts. onko siihen painava yhteiskunnallinen tarve, onko rajoitus välttämätön jonkin hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi (suhteellisuus), ja onko olemassa riittävät oikeusturvajärjestelyt.

Muita huomioita

1.

Lakiluonnoksen perusteella laissa olisi useita lukuja ja pykälänumerointi olisi luvuiittainen. Lainkirjoittajan oppaan (jakso 14.2.2) mukaan lukuihin jaettujen säädösten pykälät voidaan numeroida joko juoksevasti säädöksen alusta loppuun tai luvuiittain. Luvuiittainen numerointi tulee kysymykseen laajoissa säädöksissä. Lakiluonnoksessa on noin 160 pykälää, jolloin lakia ei voitane sinänsä pitää erityisen laajana muuhun lainsäädäntöön verrattuna. Huomattavaa on, että perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota sääntelytekniikkaan, jossa pykälänumerointi on luvuiittainen, ja todennut, että sekaannusten välttämiseksi olisi vahvasti suositeltavaa käyttää juoksevaa numerointia (PeVL 46/2016 vp, s. 8–9). Edellä olevan perusteella oikeusministeriö pitäisi perusteltuna juoksevan numeroinnin käyttämistä laissa.

2.

Lakiluonnoksen 17 luvun 4 §:ssä on säännökset postinkulun viiveen johdosta menetettyjen oikeuksien palauttamisesta. Pykälän sääntely vaikuttaa suhteellisen monimutkaiselta ja myös vanhahtavalta, joten oikeusministeriö haluaa kiinnittää valmistelevan ministeriön huomiota siihen, voitaisiinko ko. sääntelyä jollain tapaa ajantasaistaa esimerkiksi huomioimalla mahdollisuutta tai velvoitetta sähköiseen asiointiin.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Liisa Huhtala

Lainsäädäntöneuvos

Kirsi Pulkkinen

Jakelu

Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiedoksi

Tanja Müller

VN/11401/2022-OM-74

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: